

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Floremundi Raemundi V. Cl. Olim Consiliarii Regis
Galliarvm Ex Calviniano Catholici Synopsis Omnium hujus
temporis Controversiarum tam inter Lutheranos,
Calvinistas quam alios plurimos. Sive Historia ...**

Raemond, Florimond de

Coloniae Agrippinae, 1655

Caput Primum. Hoc tertio libro motus & turbae in Germania & Helvetia à
Lutheri insania, Munceri furore & Zuinglii somniis exortae, explicantur:
tum protestantium confaederationes: Lutheri cum Monacha ...

urn:nbn:de:hbz:466:1-10880

LIBRI TERTII

CAPUT I.

ARGUMENTVM.

- I. Quomodo Lutherus primis septem annis iniurijs & contumelijs eam Ecclesiam quam optimum quem que vexarit.
- II. Lutherani Principes in bona Ecclesiastica inuolant.
- III. Adriani & Clementis summorum Pontificum in extinguendo schismate cura.
- IV. Lutherus bellis intestinis & turbis Christiana Republica ad suos conatus abutitur.
- V. Principes contumeliose tractat, populumque ad seditiones instigat.
- VI. Primi Christiani quibus modis populos ac homines ad Christianam fidem adduxerint.

RIMAM rabiei suæ spumam Lutherus in Leonem X Pontificem euomit, à quo tamquam putridum membrum ab Ecclesia abscissus fuerat: adeoque primis illis septem aut octo annis vix quidquam aliud egit, quam quod continuo quodam furore, inauditis conuicijs, insolitis calumnijs, picturis abominandis, & blasphemijs contra Romanam Sedem est debacchatus. Recte Augustinus, (a) Hæreticorum, inquit, artes & machinas esse conuicia & maledictiones, ubi se perfidia conuictos senserint. Et quidem laudi sibi ducebat singulari Lutherus bilem suam in eminentissima & maxima quæque euomere; inferiora vero minime ita sua digna iudicabat. Hinc dicere solebat, etiam post mortem cineres suos bellum Papali turbæ irreconciliabile facturos. Siue ut alij referunt: *Restis eram vivens, moriens ero mors tua Papa.* Quamuis autem primos impetus in Pontifices tantum & Cardinales, tamquam Cæsaris ita dignos, fecisset: postea tamen à capite ad membra minora descendit nulli religiosorum, ac ne simplicibus quidè & minimis pepercit, adeo ut præsentiam eorum, ut etiam Donatistæ olim, Augustino teste, (b) ferre non posset, quorum ad spectus pristinum statum ei in memoriam reuocabat. Antiquum semper obrinent hæretici; qui nullum hominum genus semper magis oderunt ac persequuti sunt quam Religiosos ac Monachos; quod sciunt, vt Sozomenus (c) & Ruffinus dicunt,

religionem facilius subuerti non posse quam peruinam religiosorum. Omnes quidem Christianos, vt sanctus quidam vir ait, diabolus, sed præcipuo odio Monachos persequitur. Hos Lutherus appellat *Sathana ministros, porcos infernales, Molochi adoratores*: sed eosdem S. Augustinus & S. Chryostomus *Dei milites, & Iesu Christi exercitum nominant.* Idem scurra Monachos *diaboli perdices* vocat: aitq; *infernæ palatia rasis eiusmodi capitibus pamentata esse; ipsos inferos animabus eorum è corpore excedentibus, præ gaudio exsilire.* Centuriatores vero, *Quis, inquit, (d) ab eiusmodi monstris, humana societatis hostibus non abhorreat?* Sic ille sanctos homines, solitudinis decora, Ecclesiæ ornamenta & miracula, fortissimos contra inferni rabiem athletas, qui nullo quam diuino adiuti auxilio Sathana caput contriuerunt, & Mundum ac carnem, contentis omnibus, quas ad insaniam plerique omnes mortales concupiscunt, voluptatibus & delicijs, subiugarunt, appellat. *Absit, inquit S. Hieronymus, (e) ut male de illis loquar qui sacro suo ore Iesu Christi corpus faciunt.* Quid Lutherus? *Absit, inquit, ut cum surciferis istis unquam pacem vel iudicias faciam.* Ego ipsorum flagellum ero & carnifex. In sanguine illorum manus nos lauare oportet. Nolo alijs fœdis ac turpioribus eiusdem Stercoris Prophetæ & V. Euangelista verbis scripta mea conspurcare. Illud certe constat, tanta Lutherum maledicentia, tanta verborum obscœnitate, tanta calumniandi impudentia uti solitum, vt vix quidquam tale ab illo alio dictum aut scriptum reperitur. (f) Et quemadmodum numquam ei contra eosdem omnesque Ecclesiasticos odij occasio, ita quoque numquam calumniandi, & vulgi odio exponendi defuit materia. Nec difficile sane est canem percutere volenti, fustem reperire. Quippe vt est apud Virgilium: *Furor arma ministrat.*

Sic quoque hæreticorum proprium est, vt S. Athanasius dicit, *calumniari & mentiri.* Neque enim alias habent machinas quibus eorum existimationem oppugnent, qui vt Deo propinquiores sint, Mundo sese subducunt. Sic Arrius eiusque satellites Monachos & Religiosos Catholicos sicutijs cædendos obiecit; (h) quorum cum tanta fuit multitudo,

D d titudo,

a Apol. 3. ad Ruff. b In Psal. 132. c Lib. 6. cap. 10. d Lib. 11. cap. 3. e Cent. 10. cap. 4. f Epist. 1. ad Heliod. g Videatur Conradus Vetter in Porco Luthero, Item mundo ac miti. h Niceph. lib. 11. cap. 18.

titudo, ut in sola Ægypto ac Thebaide ter mille numerati sint. (i) Hunericus vero rex Arrianus simul ac semel quater mille nongentos septuaginta sex in deserta loca omni humano auxilio destitutos relegauit. Non minor in eisdem fuit Gothorum, Hunnorum & Vandalorum crudelitas. Impius ille & nefandus Imperator ne nominari quidem dignus, per ludum & iocum quadraginta duobus Religiosis nates desecari, deinde barbam & capillos pice oblini, ac tandem corpora eorum in elibano assari iussit. Non vllaeo tempore scripta exstat historia, quæ non Religiosorum sanguine rubeat, id est, qua non innumeræ eorum cædes & supplicia prodita sint, ut videre est apud Paullum Diaconum, Victorem Vicensensem, Sidoniam, Apollinarem, Nicephorum, Zonaram, Glycam & alios. Sed historiam nostram persequamur.

II. Persuaserat sibi Imperator Edicto illo VVormatiensi non Lutherum tantum, sed hæresim quoque eius è Germania proscriptam ac profligatam, vel certe cursum eius ita esse impeditum, ut magnos progressus facere non posset. Sed Lutherus qui temporis paululum cesserat, ubi ab exilio reuersus, nomen suum multo maiori in honore quam vinqum sperauerat, haberi intellexit: mirum in modum ad cõpnam telam pertexendam fuit animatus. Vfus est Lutherus delicatis ad Dominos terras: um decipiendos, bolis nempe Bonis Ecclesiasticis expositis eorum cupiditati. Nec mora, amplectuntur causam eius Saxonix Dux & alij Principes ac domini: subque noui prætextu Evangelij nescio quam nouam libertatem sibi vindicant, bona Ecclesiastica passim inuolant, & in profanos vsus conuertunt. Et sicut olim crudelis ille Valens Imperator publico Edicto omnes Religiosos monasterijs excedere, (k) & vel castra vel quodcumque aliud vitæ genus sequi recusantes, gladio feriri iussit: sic Lutherani quidam Principes non solum Monachos monasterijs expulerunt, verum etiam ipsa monasteria funditus euertunt, ut spem omnem restitutionis eis præciderent: Ossis interim, quod ut medullam exsugerent ipsi fregerant, particulam aliquam nouis pastoribus & pauperibus obijcientes. In summa, in bona illi Ecclesiastica supremum ius sibi vindicabant; sub prætextu ea se inter pauperes & Scholarum ac Ecclesiarum ministros distributuros, de Lutheri consilio, qui librum De Fisco edidit, in quo vniuersum Mundum hortatur, ut omnibus machinis non monasteria tantum, sed vniuersam Ecclesiam

euertant. Illos, in libro quem scripsit contra statum Ecclesiasticum, veros Dei appellat filios, qui omnes suas vires ad Episcoporum subuertendum impetium, conferunt. Mirum non est quod multi noua huic Ecclesiæ nomina dederint, ut prædæ, veteri illi Ecclesiæ detractæ, fierent participes. Sic falco vincendum se autupi præbet, ut cibum consequatur: & bestia etiam maxime feræ facile cicutantur ab ijs qui partem prædæ in venatione captæ ipsis obijciunt. Suanis hic & delicatus bonorum Ecclesiasticorum bolus magnam hominum, præsertim laicorum multitudinem ad Lutheri partes attraxit: nec vero paucos Ecclesiasticos permissi matrimonij illecebræ, ut quod hætenus cum ipforum dignitatibus & retribus incomparabile, ut loquuntur, creditum fuerat, iam facile eisdem adiunxerunt. Apud Lutheranos enim Episcopus etiam si vxorem duxerit, manet nihilominus Episcopus: & qui Abbas fuerit, etiam maritus, Abbas manet. Valde enim ipsis placet mitra capiti imposita, & femina simul lateri addita: ut ita Plutone dignus concinnetur ornatus. Hinc innumerabiles exstiterunt confusiones; dum aliorum modestia cum immoderatis aliorum cupiditatibus certat.

III. Interea Pontifice Leone mortuo, Adrianus Papa qui ei successit, modis omnibus schismati quo Christiana Respublica plurimum affligebatur, remedium afferre conatus est: sed immatura morte subtractus, & ad cælum euocatus, quod instituerat perficere non potuit. Optimus hic Pontifex dicere solebat, *Magnam dignitatem, magnam esse seruitutem.* In huius locum surrogatus Clemens VII. in extinguendo quo Germania conflagrabat incendio, & restituenda pace Ecclesiæ, æque ac gentilis suus Leo frustra laborauit. Omnis spes enim in Concilio erat posita: cuius ipso Pontifice cogendi nulla fuit facultas, Principibus de priuato rerum suarum statu & imperio omni vi inter se contententibus. Eadem nihilominus quæ prædecessores sui suscepta cura; Legatos in Germaniam misit, qui cum Principibus Lutheranis agerent, sed optimi Pontificis conatus Lutheri feritatem tanto magis accendit. Intelligebat quippe facile, alijs armis sibi quam scriptura opus esse. Nimis enim debilis erat calamus ad id quod animo conceperat perficiendum; iamque longius proserpsit hæresis & ex ea nata seditio, quam vniuersam

i Cassi lib. 7. cap. 39. August. cons. Peril. cap. 40. & 50. Hier. in Chron.

tam debilibus instrumentis solum sustentari possent. Ad manus veniendum erat, & gladius lateri accingendus, vt nouum ipsius fulciatur Euangelium, & in primis Euangelica illa Libertate animos Principum alliciendos sibi atque inescandos putabat. Lutherus igitur omnia turbare intentus, tantum effecit vt Principes ad religionis mutationem propendentes, Norimbergæ conuentum egerint, vel Senatū Imperij istic à Cæsare absente constitutum corruerint potius, vt de religionis causa aliquid sine Cæsare cognosceretur, & Vormariense decretum quo Lutherus eiusque causa condemnata fuerat, aboleretur. Imperator tamen qui tum in Hispania erat, hæc ad auctoritatis suæ præiudiciū pertinere interpretatus, postea Edicto vetuit, ne in religione quidquā mutaretur, sed re integra ad Concilium vsque, de quo multus erat sermo, dilata, Vormariense interea decretum obseruaretur.

IV. Is tum erat rerum in Christiana Republica status, qui Lutheri promouendis conatibus maxime inferuiebat. Plerique enim Principes contentioni ac bello, quod tum inter Hispania & Gallia reges gerebatur, illigati erant. Franciscus Gallia rex, capto Mediolano, toti Italiae metū incusserat. Solimanus profligato Hungarorum exercitu, eorumque rege cæso, Germania finibus imminet. His tot tantisque difficultatibus impediti, & prius longinquis & transmarinis expeditionibus sæpe distenti, Imperator & frater Ferdināus, foris Turcis assilentibus, intus Gallis vim facientibus, ac Lutheranis minantibus, vix vllas consilia sua explicādirationes inueniebant. O quanti constas mundana dignitas! Ecce tibi, supremus Ecclesiae præsul, qui nec vtrisque æquum & neutrum quasi se exhibere, nec auctoritate sua dissidentes in concordiam redigere poterat, momento & se & urbem rerum dominam & caput Imperij captam, & exteræ gentis potestati ac libidini subiectam vidit, ductu Caroli Borbonij, qui in ipsa oppugnatione bombardæ ictu percussus, nullum aliud ex capta vrbe trophæum retulit, quam æteram dedecus, quod & Ecclesiae simul & Regi suo arma inferre sic ausus. Tam ante, quam post hanc vrbs cladem plura acciderunt memoratu digna. Paulo ante homo quidam ignotus, prouectæ ætatis, ex agro Senensi, squalida lacerna indutus per vrbs plateas cursitans, magna voce omnes horatus fuerat, vt vitam emendarent, pœnitentiamque agerent: alioqui enim fore vt grauissimas propediem pœnas luant. Nec vn-

quam ille, quamuis à multis increpatus, clamare eademque verba ingeminare cessabat; ad exemplum Cassandræ, aut eius qui Hierosolymitanis simili clamore exitium prædixisse fertur: immo quanto magis prohibebatur, tãto magis clamabat, vt intra quatuor muros eum concludi necesse fuerit, è qua custodia ab illis ipsis quorum aduentum prædixerat, fuit liberatus. Quibus ille dixisse fertur: Vos virga estis & flagellum quo Deus populum hunc impœnitentem castigat, & ad voluntatem suam implendam vitur: at vbi virga hac satis vsus fuerit, eam in ignem cõijciat, & ipsos castigatores castigabit. Cui vaticinio in vtrisque exitus fidem fecit: Omnes enim sacrilegi paullo post miserabili morte perierunt, magna parte morbo contagioso absumti, reliqui vero ab ijs quos vicerant, ac deprædati fuerant, sublati. (1) Lutheranus quidam, historiam hanc captæ vrbs, in qua nullum nõ sceleris, flagitij ac sacrilegij genus perpetratum fuit, describens, affirmat, militem quemdam generosum dixisse, voto se Luthero Prophetæ suo obstrictum, frustum de corpore Papæ sese deuoraturum; & quidem nihil se magis cupere quam votum hoc implere. Ait idem, milites è Pontificio sacello stabulū equorum fecisse; tum Lutherum, quem Ecclesiasticis vestibus atque ornamentis indutus, miles quidam gregarius (etn Landts knecht) repræsentabat, per ludibrium Papam creasse, omnibus manus in altum tollentibus atque acclamantibus: *Lutherus Papa, Lutherus Papa*. Sed ad hunc ipsum nouum Pontificem absentem coronatum redeamus. Quemadmodum araneæ non sereno sed pluuioso atque obscuro cælo telas suas contexunt atque explicant: sic Lutherus in tantis turbis ac nouis dissensionibus consilia sua ita moderabatur, vt Euangelicæ illius Libertatis, quam velut vanalem proposuerat, cassibus multos Principes irretiret, & ad fædus cum Saxoniz Duce de Lutherana propugnanda doctrina ferendum, permoueret. Ex his præcipui erant Georgius Marchio Brandeburgicus, Ernestus Dux Luneburgensis, Princeps Anhaltinus, & Philippus Hassia Langrauius: quorum hic magnas patriæ suæ attulit calamitates. Est vero Landgravius apud Germanos dignitatis nomen, significans Provinciale Comitem. Horum quatuor sunt in Imperio, nempe Thuringia, Alsatia, Leuchtembergæ, & Hassia: quorū huius magna est potentia, imperiū Franconiz finitimū. Erat vero istū magni

D d 2

animi

1 Vid. Cochl. de A. Luth. Pont. lib. 2. rer. mem.

animi homo, ad audendum quid vis promptus: eo-
que Lutherus ad suas eum partes adiungere modis
omnibus studuit, tam felici successu, ut benevo-
lentiolem quam ipsum Saxonie Ducem eum sem-
per deinde sit expertus. Duo hi præcipua fue-
runt Lutheranae conspirationis firmamenta. A
nobilitate idem factionum studium in vulgus pro-
ferebat, qui & ipsi, ad Evangelij, ut aiebant, defen-
sionem, fraternitates & confederationes institu-
erunt, & ad arma se præpararunt. Erat vero tum ea
vulgi de Lutheri doctrina opinio, ut multi quoti-
die, à prisca fide paulatim deficientes, ad novam
sine iudicio, arbitrato suo transirent. Quamvis
autem Imperator iam pridem Vormatiensi An.
1521. 8. Maij edicto interdicto id veruisset. Infelici
tamen sorte evenit, ut illud edictum Cæsaris ratū
ac sanctum quodammodo fuerit obolitum. Nam
cum Cæsar abesset à Germania ad sedandos mo-
tus in Hispania & alibi exortos constituissetque
Vicarium Imperij Electorem Palatinum Frederi-
cum & quendam ei veluti senatum Norimbergæ
collectos addidisset Hi Anno 1522. bono zelo in-
cipientes tractare negotium religionis, proditio-
ne Georgij Spalatini Secretarij in aula Electoris
Palatini, & VVolfgangi Capitonis in aula Archi-
Episcopi Moguntini qui Lutheri & Saxonis ex-
rant exploratores, (a) à proposito delapsi sunt non
quidem statim ad pessima, sed gradū zeli inferiorē
eo quem iuxta Cæsaris edictum Vormatiense te-
nere debuissent. Siquidem Anno 1523. conventu
illo Norimbergeni soluto mense Martio decre-
tum in causa Religionis promulgavit Senatores
Imperij cum Vicario Cæsario; *Vt Evangelium po-
pulo proponatur iuxta S. S. Patrum interpretationes ab Ec-
clesiâ probatas, ut Archiepiscopi & Episcopi quosdam
constituant scientia divinarum literarum sufficienter
instructos, qui curam habeant huius rei; & exorbitantes
benigne moneant, in Refractorios vero poenis inflic-
tis animadvertant: ut cum Imperatore agatur, quo quam-
primum Concilium in Germania, non extra eam cele-
bratur: Interea temporis dum Concilium convocatur,
nullibi Libri typis expressi distrabantur, nisi probati cal-
culis virorum prudentium, quibus curam illius rei Ma-
gistratus demandabit Vt sacerdotes & monachi apostata-
re, que sub matrimonij nomine sibi mulieres copularint
iuxta præscriptum Iuris Canonici puniantur* (a) Fuit
inter Senatores hosce Albertus Brandeburgicus
Bocussia Dux, Mag. Ord. Teutonici, qui hoc Vi-
carius Imperialis tempore Norimbergæ præsens
seductus est per Andream Osiandrum apostatam

Norimbergæ concionantem. (e) Hoc decretum,
post favorem nimium Frederici Saxonis in Luthere-
rum, alter fuit gradus Germaniæ infelici ad multi-
tudinem Novarum Religionum, quo Lutherus
proscriptionem sui censuit esse suspensam. (d) Et
una secta Jotermistarum cepit nasci.

Accessit deinde tertius Gradus Anno 1524. cum
iterum Norimbergæ conventus Imperij habitus
est, Cæsaris absentis Vicarium agente Ferdinando
Austriaco fratre, decretumque est post multam de-
liberationem 18. Aprilis *Agendum cum Pontifice (tunc
Clemens VII. erat Anno superiore creatus) Cæsaris
& Ordinum communi nomine ut, quamprimum fieri
possit, in Germania liberum & Generale Concilium in-
dicat, cuius auctoritate definiantur orta de Religione
controversa, & motus sopiantur. Interea vero Novum
Spira habendum esse Conventum, ad XI. Novembris in
quo maturè deliberandum sit & constituendum quomo-
do se quilibet in hac distractione debeat, interea temporis,
dum res per Concilium definiantur, habere. (e) Repetita
sunt etiam superioris Anni conventu sancita, prohibiti-
que libelli Famosi & pictura contumeliosa. Insumque
ut viri Docti & prudentes in Vniversitatibus consti-
tuerentur per Principes & Ordines Imperij, qui Lutheri
libros expendere, & qua retineri aut aboleri deberet di-
iudicaret. Gravamina quoque Nationis Germanicæ ex-
pendere & moderarentur. Denique Vormatiense decre-
tum in suis quique provincijs, quantum quidem posse
fieri, pro temporum conditione fideliter exequerentur.* (f)
quibus decretis etsi revera conscientiarum liber-
tas permittebatur, Lutherus tamen acquiescere
detrectavit, sed acerbissimè scripsit in Cæsarem &
Principes, (g) quæ pudor est referre, & pudor, fuisse
à Principibus in Ardellione Sacrilego tolerata.
Videns igitur Legatus Pontificis Cardinalis Cæ-
pegius ruinam Germaniæ & Septentrionis immin-
entem, ut eam sustentaret quomodocunque,
collatis cum Ferdinando Austriaco Consilij sub
finem Junij alium conventum ex solis Catholici-
cis instituerunt Ratisbonæ, nempe Archiepiscopo
Salisburgeni, Ducibus Bavaricæ, & Episcopis
Ratisbonensi ac Tridentino nec non legatis E-
piscoporum Bambergæ, Spira, Argentinæ, Augu-
stæ,

a Vlenberg. Vit. Luth. cap. 10. num. 4. b Vlenberg.
Vit. Lutheri cap. 10. num. 5. c Vlenberg. Vita Osiandri
cap. 1. num. 2. d Vlenberg. Vit. Luth. cap. 10. fine. e Vlen-
bergius. Vit. Lutheri cap. 12. f. ibid. Vide Vlenbergium
Vit. Luth. cap. 12. num. 1.

stæ, Constantiæ, Basileæ, Eisingæ, Passaviæ, & Brixiniæ, convocatis, in quo Decretum Vormaciense in Lutherum eiusq; hæresin confirmatum fuit & alia iuxta Ecclesiæ Catholica decreta: (a) Id ægre ferentes Lutherani Principes & Civitates Spiraë rursus convenerunt, fæderis & religionis tuendæ causa; ad quod magna ambitione pleræque per Germaniam urbes fuerunt sollicitatæ; quæ mense Julio Spiraë decreverunt, ut Civitates Viros bonos & peritos constituerent, qui capita religionis controversa expenderent, & de ijs Senatui suarum urbium referrent. Ingens tunc scripturientiū vis, instar locustarum exiit. Sed irritò, nam Cæsar accepto decreto Norimbergæ factò illud Bugis in Hispania 15. Julij rescidit, & conventum Spiraë ad Novemb. indictum fieri vetuit, ex postulatæ cum Imperij Principibus de deferta Religionis sacra defensione. (b) His dissensionum iactis undique seminibus, arma tandem moveri cœpta sunt; quibus Lutheri propagandi opiniones plerosque libidinecesserat.

V. Quemadmodum ergo Lutherus non paucos populos, obedientiæ Pastorum, continuæ successione, post adductam ad Christianissimum Germaniam, iure nitentium, subtraxit: ita idem ut civilis quoque magistratus contemneretur auctoritas, modis omnibus efficiendum sibi statuit. Post Papam ergo Imperatorem, & post sacrum Romæ Consistorium, Imperij Cameram oppugnandam sibi sumpsit, tanta insania ac rabie, ut etiam, quæ sacrosancta hominibus esse debent, atrocissimis convicijs infectaretur. Principes appellans (c) Carnifices, Iesu Christi interfectores, Herodes impios, intolerabiles tyrannos, Turcis multo peiores. Turca hic baptizatus (inquit quodam loco, de Imperatore loquens) peior est Turca illo non baptizato. (d) Elogijs eiusmodi Principum omnia eius scripta scatent, ut etiam epistolæ, quas ad ipsos Principes, Georgium Saxoniam, & Henricum Brunsvicensem Duces misit, quorum illum Sathanz Apostolum appellat, Angliæ Regem quo modo tractarit, postea videbimus. Principes (ait alibi (e) de Mundo sunt; Mundus vero Dei hostis est. Rarum est videre Principem qui sapiens sit, sed multo rarius, qui sit vir bonus. Aut fatuus sunt plerique aut mali. Non iam Mundus talis est qualis olim fuit. Principum malitia & tyrannis ferri amplius non possunt. Atium cum ipsis est, siæque potentes ac Turca evaserint. Unus ipsius liber de Libertate Christiana, qui manibus omnium tum terebatur, univertalis potuit esse fomes rebellionis. In eo ille dicit,

die Fürsten sephen Wylprat im Himmel; id est, Principem rem rarã esse in cælo. Deus, inquit, magnus est Dominus; atq; necesse est ut carnifices habeat, qui nobiles sint & illustres magnates. Quin Mundum quasi novum facturum, in libro suo de Captivitate Babylonica dicere non veretur, non ullam esse spem restaurandæ Evangelicæ libertatis, nisi humanae leges penitus aboleantur: ut nos, ait, de omnibus iudicare atq; omnia regere possimus. Addit, non posse ullum magistratum, immo ne Angelum quidem de cælo Christianis ullam legem prescribere, nisi quam ipsi voluerint, ut qui omni ex parte sint liberi. Deinde quasi ab ipso Sathana incitatus, se effecturum, inquit, ut nec Ecclesia Christiana neq; Evangelicæ ullum agnoscat magistratum, immo ut nesciat quid magistratus sit. Hæc enim hominum esse inventa, & meram tyrannidem, ad miseros Christianos vexandos ac servitute premendos. Rursus in eodem de Babylonica Captivitate libro ait, Id sibi compertum esse nullã Republicam legibus bene ac feliciter posse administrari. Si prudens sit magistratus, felicius ab eo ex naturalis legis ductu Republicam, quam ex civilium legum prescripto gubernatum iri, ut ex quibus nihil nisi malũ proveniat. (f) Ad hanc vero suam opinionem, tam prompte ab Anabaptistis receptam & approbatam, confirmandam, loca Scripturæ allegabat, ut illa quæ scripsit D. Paulus ad Philipenses 3. Petrus Epistola sua cap. 5. Lucas Evangelista cap. 14. ubi humilitas Christianis præcipitur. Vides opinor, quæ fuerit Lutheri de magistratu doctrina: qui ut primus igne hunc seditionis in Germaniã, ita discipuli eius eundem in vicinas Christiani orbis regiones intulerunt. Sed operæ precium est paucis indicare, quam reverenter ille Angliæ Regem tractarit, quem appellat stultum, rabiosum, Cyclopem furiosum, porcum immundum, excerebratum, viperam progeniem: ac tandem post sexcenta eiusmodi convicia, velut è platistro sparsa, In mihi erit, inquit, Maiestatem Anglicam luto & stercore conspergere, & coronam istam pedibus conculcare. Sic ille de Regibus, Principibus & magistratibus sentiebat, sic scribebat, sic loquebatur. Nec melius magistrum imitati discipuli, eisdem tractabant: ut videre est è Melanchthonis libro ad Bohemos & Silesios: Georgij Maioris, De præscriptione cælesti contra Imperatorem Carolum V. Justi Menij epistola ad Magdeburgenses, & aliorum. (g) Quis

Dd 3 ergo

a Vlenberg. Vit. Luth. cap. b Vlenberg. Vit. Luth. cl. 12. c Lib. de sac. potest. d Dont. Ambo. Cath. e Conrado Cas. manil. In sermone cum venerit. f Vid. Eder. in 2. part. Evang. Inquis. g Vid. Gasp. Crusig. in Psal. 107.

ergo neget, Lutherum tamquam novum giganteæ terræ filium caput suum non cælo, sed medio inferno intulisse, ad terrestres deos oppugnandos.

VI. At qui ò Evangelici, Mundi, si diis placet, Restauratores, non hanc semitam ingressi, non his rationibus olim usi sunt Apostoli, qui populos omnes ad unius Jesu Christi cognitionem adduxerunt. Non ita olim fecit Bonifacius, quâdo prima Christianæ religionis semina in Germania sparfit. (a) Non ita primi illi Christiani, fortissimi illi Jesu Christi athletæ, loquuti sunt. Colimus, inquit Terullianus, (b) Imperatorem, ut hominem à Deo secundum, & quidquid est à Deo consequentum, solo Deo minorem. Sic enim omnibus maior est, àum solo vero Deo minor est. Legati illi Jesu Christi non ignem, ferrum & sanguinem spirabant, uti Lutherus (c) Principes, divinum illud oraculum S. Paulus Apostolus, ait à Deo missos, à Deo constitutos, ac Dei proceres esse. In epistola ad Romanos capite XIII. eisdem verbis illud nō semel repetit. Non esse potestatem nisi à Deo. Sed quæ admodum idē nihil auditoribus suis magis inculcavit quam erga magistratus obedientiam; sic e contra Lutherus plusquam Sæctorea voce contra eisdem conclamavit, ac naturalem illam Principibus obediendi ac debitum honorem præstandi inclinationem modis omnibus è subditorum animis evellere conatus est; ut scilicet populi rebus novis semper studentis, favorem ac studia sibi conciliaret. Id ergo unum reliquum erat, ut inverso, vel in chlamydem potius mutato cucullo monachus nudum gladium manu tenens, velut alter Zisca aut Zuinglius, exercitum antecederet, & pugne signū daret. Multorum sermonibus celebratur vox illa Zuinglij dicentis, incendium hoc religionis sanguine extinguendum esse: sed non minus Lutheri illud apophthegma memorabile est, qui, ut Erasimus in epistola ad Belgas fratres scribit, dicere solebat. Evangelij naturam esse turbas & seditiones excitare nempe Lutherani. Idem in libello contra Ducem Brunsvicensem, inquit, A risu se abstinere non posse, populos ita inter se commissos ac digladiantes inuentem: Quam diversa est vox illa Salvatoris, dicentis (d) Beati pacifici, quoniam Filij Dei vocabuntur. Idem apud Evangelistam Marcum (e) discipulos alloquens ait: Pacem habete inter vos. Et apud S. Joannem: Pacem meam relinquo vobis. (f) Quid Lutherus? Ego inquit, scio doctrinam meam bellum parituram. Papa illa mancipia omni armorum genere oppugnanda sunt. Et certe Salus hic sive Martis sacerdos, quod scripserat ac dixerat, VVormatiæ præsentē

Imperatore verum esse demonstravit, in hæc verba erumpens: Non veni ut pacem adferrem, sed gladium. Quæ verba ei, quæ Christianitatis spolia cum Luthero postea divisit, tantopere placuerunt, ut eis pro symbolo usus sit. Cuius socius & assecla ad æternam rei memoriam scribere non erubuit. (g) Evangelij sui sementem in cruento illo ad Druydarum urbem prælio primum iactam fuisse. Sed quæso, domini Evangelici in quo Evangelio reperistis, gladium à Salvatore ordinatum esse, ut eo Ecclesia plantetur ac propagetur? Nulla profecto alia ille instrumenta ædificandæ Ecclesiæ Apostolis dedit, nulla illi alia successoribus reliquerunt: quam doctrinam & disciplinam: quin etiam eosdem monuit, ut persecutiones æ quo animo perferrent, atque animas suas in patientia possiderent. Sic moriendo, non occidendo, plusquam trecentis annis primi Christiani Ecclesiam propagaverunt: hacque una ratione populos vicebant, reges domuerunt, & tyrannos captivos abduxerunt.

DE BELLO RUSTICORUM LUTHERANI Evangelij defendendi causa excitato: deque miserabili eorundem strage.

CAPUT II.

ARGUMENTUM.

- I. Initium turbarum uti hæresios in Germania.
- II. Rusticani duce Lutherano quodam, tumultuantur.
- III. Idem sub prætextu Evangelij.
- IV. Lutherus ignem à se accensum extinguere conatur.
- V. Nobilitas Rusticanos cœdit.
- VI. Prodigia quadam, ac miseria inde orta.

I. Vs quando in spacium sese effudere quadrigæ.
Fertur equis aurigæ, nec audit currus habenas:

Sic ubi vulgi animis semel licentia permiffa fuerit, illicet quocumque quis impulerit, præcipientes feruntur, a videque quamcunque res novandi omniaque miscendi arripiunt occasionem. Germani locustarum Apocalypticarum veneno iam ebrij, olim & suâna hæctenus observâtia Principes & Magnates
Vita eius in Moguntia Serarj, Surio, Sidoribus Brovveri &c. Epistola eiusdem. b V. Conradi Andrea senn Vetteri Lutherum Pacificum. c Matth. 5. d Marc. 9. f lo- an. 14 g Bez. ad Angliæ Reginam.